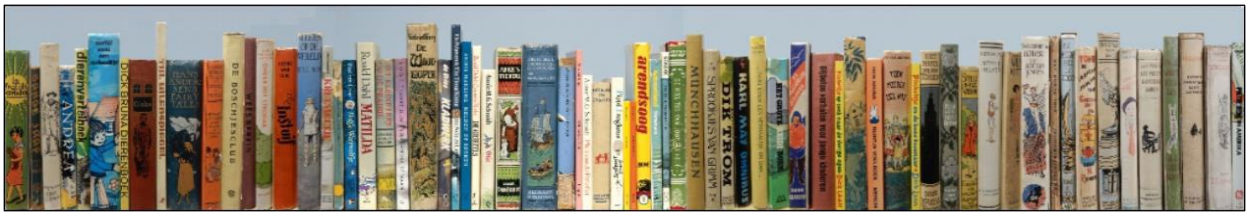

Nieuwsbrief over de geschiedenis van kinderboeken en centsprenten

Redactie Jeannette Kok

Nummer 64

30 september 2025

Er waren weer aardige reacties op het vorige nummer van deze Nieuwsbrief. Veel dank, het is fijn om te merken dat de Nieuwsbrief gelezen wordt!

Herinnering

Dag van het Oude Kinderboek

De Stichting ’t Oude Kinderboek (StOK) organiseert samen met Frits Booy, oud-voorzitter van de SGKJ, in het najaar een Dag van het Kinderboek. Deze dag is gepland op zaterdag 25 oktober a.s. in Lochem.

Het **programma** van de studiedag ziet er als volgt uit:

10.30-11.00 u. Inloop met koffie/thee
11.00-11.05 u. Opening
11.05-11.45 u. Geert Bekkering: Spelletjes in de Kinder-Courant (1852-1904)
11.45-12.30 u. Aernout Borms: De omgekeerde wereld op centsprenten verbeeld
12.30-14.00 u. Lunchpauze en gelegenheid tot het bekijken van de expositie
14.00-14.45 u. Dirk Tang: Een zee van jongensboeken?
14.45-15.30 u. Paul Feelders: het Hollandsch Penning-Magazijn, wetenschap in prenten voor kinderen
15.30-15.45 u. Pauze
15.45-16.15 u. Stan Fritschy: De hooiplukker van Lochem
16.15-17.00 u. Afsluiting en drankje

Datum: zaterdag 25 oktober 2025, aanvang: 11.00 uur
Locatie: Het Stadshuus, Markt 3, 7241 AA Lochem (06-26 07 29 81 van Paul Feelders, Coordinator StOK)
Aanmelden: fritsbooy@gmail.com
Kosten: € 17,50 p.p. Betalen: NL18 RABO 0140 7488 65 van StOK, o.v.v. Dag van het Oude Kinderboek

Bereikbaarheid: met de trein: 15 min. lopen; om 10.00 u. zal er bij het station vervoer klaar staan, graag vooraf daarvoor melden; parkeren bij Albert Heijn, Goossens en Lidl (geen controle).
Lunch: Het Stadshuus biedt de mogelijkheid om voor € 7,50 een lunch (soep, 2 broodjes, 1 krentenbol) te gebruiken. Als jullie hiervan gebruik wensen te maken, graag dat van tevoren melden bij pamfeelders@gmail.com, betalen kan op 25 oktober.

Hopelijk zullen we vele liefhebbers van het oude kinderboek ontmoeten!
Hartelijke groeten,
Frits Booy & Paul Feelders

Nieuws

In Memoriam Harrie Geelen (1939-2025)
In de Volkskrant (5-9-2025) staat Harrie Geelen omschreven als een alleskunner, wiens werk 'genesteld is in het collectieve geheugen van Nederland'. Hij maakte succesvolle televisieseries waar ook kinderboeken van verschenen: in 1970 verscheen *Het groot oogverblindend Oebele omniboek* en in 1975 *Kunt U mij de weg naar Hamelen vertellen, meneer?* Hij werkte daaraan samen met zijn echtgenote Imme Dros. Vele, vele kinderboeken van hen beiden volgden. In het boek van Saskia de Bodt *De verbeelders* (VanTilt, 2014) schrijft Bregje Hofstede dat de kwaliteit van de boekillustraties van Harrie Geelen buiten kijf staat, maar dat recensenten verdeeld zijn over zijn illustraties. Hij ontving samen met Imme Dros vele prijzen voor zijn werk. De conclusie in *De verbeelders*: "Harrie Geelen kan veel, maar doet niet alles. En dat is knap."

De illustratie staat in: *Het beertje Pippeloentje* (Querido, 1994).

Tollensprijs voor Joke van Leeuwen
De Tollensprijs gaat elke vijf jaar naar 'een schrijver van wie het werk een hoge literaire waarde heeft'. Joke van Leeuwen schrijft en tekent vooral voor kinderen, en dat maakt het bijzonder (maar uitermate terecht) dat zij deze prijs ontvangt. Iedereen die haar werk heeft (voor)gelezen kent de grappige taalvondsten en de bijzondere tekeningen.
Haar debuut *De appelmoesstraat is anders* verscheen in 1978. Hierbij een afbeelding uit *Een huis met zeven kamers*. Het is een beeldcitaat. Wie weet waar deze afbeelding aan refereert? Ideeën graag naar de redactie.

Nationaal Onderwijsmuseum
In Nieuwsbrief 61, maart 2025, stond een oproep om een petitie te tekenen om te voorkomen dat de subsidie van de Gemeente Dordrecht voor het Nationaal Onderwijsmuseum zou verdwijnen.
Er is positief nieuws: **de gemeentelijke subsidie blijft behouden!** Dankzij de steun van meer dan 4000 mensen is in de Dordtse politiek de motie 'Behoud het Nationaal Onderwijsmuseum' met een overweldigende meerderheid aangenomen door de Dordtse gemeenteraad. De mensen van het Onderwijsmuseum zijn samen met de gemeente Dordrecht in gesprek met het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap om het voortbestaan van het museum te bepleiten. Ze laten weten dat deze beschermwaardige collectie behouden moet blijven, het is een onmisbare nationale en internationale bron op het gebied van onderwijsgeschiedenis.

Maar er is meer actie nodig: nu is de Tweede Kamer aan zet! Ilana Rooderkerk, tweede kamerlid van D66, heeft in de Tweede Kamer tijdens het tweeminutendebat op dinsdag 9 september jl. een motie ingediend over het Nationaal Onderwijsmuseum. Zij vraagt de Minister van OCW de rijkssubsidie voor het Nationaal Onderwijsmuseum te continueren. Zij constateert dat het ontzamelen van de collectie meer zal gaan kosten, namelijk ongeveer 3-4 miljoen euro, dan de rijkssubsidie van 600.000 per jaar voor de komende Kabinetsperiode. Hier kunt u de petitie tekenen.

Presentatie in de Koninklijke Bibliotheek:
Koken voor kleine handen
Een uitnodiging van Karin Vingerhoets voor de presentatie van een bibliografie van kinderkookboeken.
Over dit evenement:
KB, Club Erasmus, 7 oktober 2025, 18:00 - 19:30

Koken voor kleine handen: voor het eerst krijgt de smakelijke historie van Nederlandse kinderkookboeken een eigen podium!
Kinderkookboeken bevatten een verrassend voedzame geschiedenis: van kookboeken voor huishoudscholen, padvinders en lieve meisjes tot multiculturele recepten en knotsgekke uitgaven, zoals *Het grote poepkookboek*. Sinds de publicatie van het eerste kinderkookboek, *Anna, de kleine keukenmeid* (1870), verschenen er in anderhalve eeuw meer dan vierhonderd titels. Toch werd dit onderwerp nooit eerder onderzocht - tot nu.

Sara Assarrar bestudeerde voor haar masterscriptie Boekwetenschap de ontwikkeling van het kinderkookboek. Ze raadpleegde daarvoor o.a. alle kinderkookboeken in de KB-collectie. Het resultaat van haar onderzoek is gepubliceerd in het onlangs verschenen boek *Koken voor kleine handen*. Op dinsdagavond 7 oktober wordt de kinderkookboekenbibliografie *Koken voor kleine handen* gepresenteerd in de KB.
Het boek is te bestellen bij Armorica (uitgeverij voor boeken van de master Boekwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam). De uitgave telt 456 pagina's en 280 illustraties. ISBN: 9789491039140; € 24,95.

Programma
18.00 inloop met koffie en thee
18.15 diverse presentaties:
- schrijfster Sara Assarrar over haar onderzoek naar 150 jaar kinderkookboeken
- collectiespecialist Karin Vingerhoets over de kinderkookboekencollectie van de KB
- Louise Perot Bonnell van uitgeverij Armorica presenteert *Koken voor kleine handen*

19.15 napraten met koffie en thee, gelegenheid om boek te kopen en te laten signeren
19.45 einde
Aanmelding
Aanmelden kan gratis via de ticketshop.

Collecties

Het museum van Jan Anderson en het Doornroosje scenario
Beheerders van collecties kinderboeken en centsprenten zijn bekend met Streekmuseum Jan Anderson in Vlaardingen, want Jan maakte deel uit van het collectiebeheerders-overleg, dat vanuit de Koninklijke Bibliotheek wordt gecoördineerd.
In het boek *Verzamelen gaat vanzelf*, *150 verzamelingen van Jan Anderson* door Dick van der Lugt (Europese Bibliotheek, 1990) is beschreven wat Jan al zijn hele leven verzamelde, en daar is hij vijfendertig jaar later nog steeds mee bezig.

Het is momenteel heel moeilijk om onderdak te vinden voor grote verzamelingen. Musea en bibliotheken willen alleen opnemen wat in hun collectie past en nog niet aanwezig is. Het onderbrengen van een collectie in zijn geheel is zo goed als onmogelijk. Dat geldt niet alleen voor kinderboeken en centsprenten.

Maar voor de collectie van Jan Anderson met zijn 150 deelcollecties is een uniek experiment bedacht. Meer daarover in een artikel op de website van Rijnmond van 27 juli met de titel: ‘Zo weet Jan Anderson (89) 150.000 objecten uit zijn museum te behouden.’ Er staat een fraaie foto bij van Jan, met in zijn hand een nieuwe aanwinst, een plak, bedoeld om kinderen mee op de hand te meppen als ze niet gehoorzaam genoeg waren. Jan Anderson heeft in zijn streekmuseum en in een groot depot maar liefst honderdvijftig verschillende collecties met in totaal honderdvijftigduizend objecten opgeslagen, waaronder een aanmerkelijke collectie kinderboeken en centsprenten. Nu hij aan het eind van zijn leven is gekomen, wil Jan dat deze enorme collectie bewaard blijft. Maar de kennis over deze collectie moet ook bewaard worden. Met een unieke ‘Doornroosje-aanpak' lukt dat.

In 2021 zocht Jan contact met Erfgoedhuis Zuid-Holland, en daaruit kwam een samenwerking voort met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de Reinwardt Academie. Een totaal nieuwe en voor de erfgoedsector unieke aanpak werd bedacht: de Doornroosje-methode, met aan de basis cultuurhistoricus Gerard Rooijakkers.

Om te zorgen dat de kennis van het materiaal niet verloren gaat zijn Jan Anderson en zijn team al jaren bezig met het vastleggen van zijn verhalen bij de objecten.

Het plan houdt in dat de collectie van Jan Anderson voor de komende dertig jaar (een generatie) verdwijnt onder een ‘stolp’, als in een tijdcapsule. Door een schenking van Jan Anderson kunnen het museum en het depot in de toekomst behouden blijven voor de collecties.

Dat wil niet zeggen dat er alleen nog stof mag neerdalen: er kunnen bruiklenen aangevraagd worden en er kan onderzoek worden gedaan. Ook worden de bewoners van Vlaardingen op de hoogte gehouden van ‘wat er slaapt’. Collecties die op het punt staan te verdwijnen kunnen er tijdelijk ondergebracht worden, zodat de druk van de ketel is bij het vaststellen wat daaruit bewaard moet blijven. Een bestuur gaat bepalen wat mogelijk is.

Het ontwikkelen van de nieuwe aanpak en de verhalen van Jan Anderson zijn vastgelegd in de interessante documentaire ‘Doornroosje: de tijd als vriend’ een film van Daan van Paridon op TV Rijnmond. Het toont een belangwekkende ontwikkeling voor het hele erfgoedveld, en door de samenwerking met studenten is de interesse van toekomstige generaties ook gewaarborgd.

Met dank aan journalist Gerben Solleveld (27 juli 2025, website Rijnmond) en Annemarie Hennekes voor de tip! En uiteraard mag een afbeelding van Doornroosje hier niet ontbreken.

Geschiedenis van de schoone slaapster (Glenisson & Van Genechten, 1842) en
De schoone slaapster in het bosch, teekeningen van J.G. van Caspel (H. Gerlings, 1898)

Terzijde: het verschil met het sprookje *La Belle au bois dormant* van Perrault (1697) is dat het daarin om honderd jaar slapen gaat, en dat de oorspronkelijke versie nog een akelig slot kent dat in bijna alle vertalingen en bewerkingen is weggelaten: de schoonmoeder van Doornroosje behoort tot het geslacht der menseneters, en ze wil haar kleinkinderen opeten, met Robertsaus.
Maar evengoed: wat een mooie naam voor dit prachtige project!

In het **Handboek ordelijk vergeten** is het hele museale experiment vastgelegd: het Doornroosje-scenario over het in slaap brengen - voor minstens één generatie - van collecties. Samenstellers zijn Gerard Rooijakkers, Frank Bergevoet en Evelien Masselink. (Erfgoedhuis Zuid-Holland, 2023). De term 'Ordelijk vergeten' werd al eerder gemunt: in 1992 voor een analyse van de maatschappelijke betekenis van (cultuur-)historische musea.

The Grummond Collection

Deze collectie is gehuisvest bij de University of Southern Mississippi. Het is een van de grootste onderzoekscentra op het gebied van jeugdliteratuur in Noord-Amerika. De nadruk ligt daarbij op de Amerikaanse en Britse historische en actuele kinderboeken. De instelling is opgericht in 1966 door Dr. Lena Y. de Grummond, en bevat originele manuscripten en illustraties van meer dan 1400 auteurs en illustratoren en meer dan 200.000 gedrukte boeken van 1530 tot heden.
In een nummer van *Juvenile Miscellany* (Fall 2025) wordt het zestigjarig bestaan gevierd. Een campagne heeft 2 miljoen dollar opgeleverd, zodat het voortbestaan mogelijk is gemaakt. Het nummer bevat ook een interessant artikel *From the Trenches to the Page* over de invloed van de Eerste Wereldoorlog op schrijvers als A.A. Milne, J. R. R. Tolkien en C.S. Lewis.

Tentoonstellingen

Tayloring black Style

Helaas is er geen reactie gekomen op vragen aan Professor Monica Miller van The Costume Institute en The Metropolitan Museum of Art over het boek *De zwarte Sambo, eene mooie negergeschiedenis.* Dit naar aanleiding van de tentoonstelling 'Tailoring Black Style'. Zie nummer 63 van deze Nieuwsbrief.

Petronella Moens, tentoonstelling en schenking

Op 15 oktober om 15.00 uur wordt in de Baafskerk in Aardenburg een expositie rond Petronella Moens, schrijfster en dichteres geopend. Bij deze gelegenheid wordt de collectie van Petronella Moens door Dr. Ans Veltman- van den Bos officieel overgedragen aan de St. Baafskerk. Ans Veltman is de dragende kracht achter de Stichting 'Petronella Moens, De Vriendin van 't Vaderland'. De stichting is opgericht op 1 februari 2000 te Nijmegen. In dat jaar heeft de stichting een substantiële bijdrage kunnen leveren aan de aanschaf en plaatsing van een bronzen borstbeeld van Petronella Moens, vervaardigd door Ineke Ekkers uit Kûbaard. Het beeld is op 19 mei 2001 onthuld in Aardenburg en bevindt zicht in de tuin van de St.Baafskerk. Ook het graf van de moeder van Petronella bevindt zich in de kerk.
In de kerk is een expositie ingericht met boeken, platen, en geschriften van Petronella.

MEVROUW
VELTMAN
EN HARE
VOEDSTERLINGEN.
EEN GESCHENKJE VOOR KINDEREN
UIT DEN
BESCHAAFDEN STAND.
MET PLATEN.
Te AMSTERDAM, bij
C. SCHAARES.
1824.

Is het toeval dat Ans Veltman-van den Bos zich bezig heeft gehouden met Petronella Moens, omdat deze een boek schreef met de titel: *Mevrouw Veltman en hare voedsterlingen, een geschenkje voor kinderen uit den beschaafden stand* (1824)? Is er een familieband?
We horen het graag van Ans Veltman zelf.

Boekbinder gezocht

Stichting ’t Oude Kinderboek (StOK) te Lochem zoek met spoed iemand die het leuk vindt boeken te repareren. Het is geen enkel probleem als u niet in buurt van Lochem woont. Voor informatie kunt u mailen of bellen naar Paul Feelders, pamfeelders@gmail.com, telefoon 06-26072981.

Hierbij drie boeken waarin dit nobele vak wordt uitgebeeld. Deze boeken laten ook andere beroepen zien. Klik op de blauwe titel en een wereld van mannen met beroepen opent zich. Hier weer een bewijs van de rijkdom aan beeldmateriaal die via het Centraal Bestand Kinderboeken in de collecties te vinden zijn.

Rechts: Twaalf ambachten geen dertien ongelukken / door Oom Jakob. (P.M. van der Made, 1860-1870) Een beroepenboekje met grove inkleuring, behandeld worden: Metselaar, bierbrouwer, smid, boekbinder, loodgieter, glazenmaker, schrijnwerker, steenzager, lettergieter, plaatdrukker.

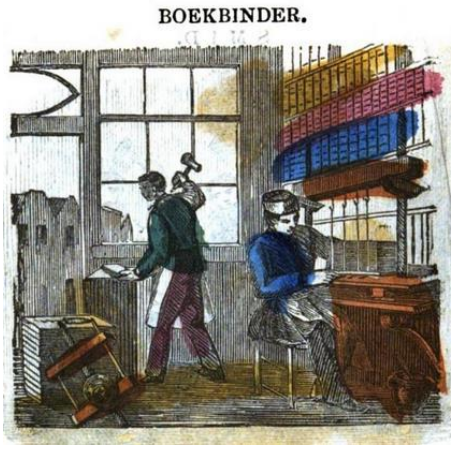

Links: Stielen en ambachten (Brepols & Dierckx zoon, 1833-1880) Centsprent met twintig omkaderde houtsneden, met afbeeldingen van beroepen van mannen: papiermaker, graveur, boekdrukker, boekbinder, apotheker, goudsmid, koperslager, klokkengieter, hoedenmaker, kapper, verver, leerlooier, glasblazer, wagenmaker, zadelmaker, pottenbakker, schoenmaker, kleermaker, schilder en wever.

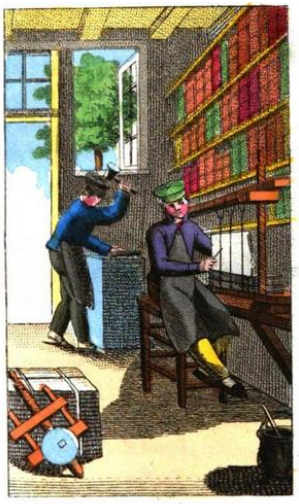

Rechts: De keus uit twaalf ambachten, ter vermijding van dertien ongelukken. (G. Portielje, 1829). Beroepenboek met afbeeldingen van schoenmaker, timmerman, kuiper, boekdrukker, wagenmaker, witwerker, boekbinder, zilversmid, smid, apotheker, hoedenmaker, loodgieter.

Onderzoek

Bias in History

Onderzoek naar oude kinderboeken kent tegenwoordig vele technische mogelijkheden. Dat blijkt uit een artikel in *De Boekenwereld* (jrg 41, no. 2, 2025) van Frauke Pauwels: *Welk boek ligt op moeders schoot?*' Het gaat over moederschap, geletterdheid en kinderboeken. Haar artikel is een verkennende schets voor het project 'Bias in History', dat zich richt op een collectie geïllustreerde kinderboeken verschenen tussen 1800 en 1940, door DBNL gedigitaliseerd. De focus ligt op de illustraties. Via CLIP zocht ze in 1045 prentenboeken naar afbeeldingen van (voor)lezende moeders. Er bleven 15 titels over van poppenverhalen.

Rechts een illustratie uit *Mijn lievelingen*. Uitgever onbekend, schatting rond 1900.

CLIP wordt omschreven als:
Contrastive Language–Image Pre-training (CLIP), ontwikkeld door OpenAI. CLIP is ontworpen als een algemeen model dat afbeeldingen begrijpt zonder specifieke training voor elke categorie. Het herkent niet alleen katten en honden, maar ook abstracte concepten zoals "een astronaut op een paard in de ruimte." Dit maakt het een krachtig computer vision-model: in plaats van meerdere modellen te trainen voor verschillende taken, biedt CLIP een one-size-fits-all oplossing.

We gaan te zijner tijd ontdekken wat de bevindingen zijn.

Bijzondere afbeeldingen

Over eten gesproken

Eten en met name kookboeken als onderwerp voor tentoonstellingen zijn populair.
Alweer voorbij is de tentoonstelling bij het Allard Pierson in Amsterdam: 'Amsterdam Eet – Een geschiedenis in gerechten'.
In Almen is bij Museum Staal (de naam komt van dichter A.C.W. Starink en Almen) tot 29 maart 2026 een expositie getiteld 'Aan tafel'. Met een fraai gedekte dis, foto's van eetmomenten, schilderijen van Elisabeth Heuff-Keylaars, een wandkunstwerk van Nadja Willems, servies, kookboeken, recepten en fornuisjes. Een keuze uit heden en verleden.

In de rijke beeldbank die gevormd wordt door reeds gedigitaliseerde collecties kinderboeken en centsprenten komen veel afbeeldingen voor die te maken hebben met eten. Een onverwacht 'eetmoment' is te vinden in het *Nieuw abé-boekje voor lieve kinderen* (Hendrik Frijlink, 1836). Daar staat bij de letter N: "N is een nestje, dat Nardus uithaalt". In 1852 verscheen een vrijwel identieke heruitgave bij D. Noothoven van Goor, met een aangepaste tekst bij de letter N: "N is een nestje dat Nicolaas vindt". Dat kunnen we zien als een kwestie van voortschrijdend inzicht wat betreft gewenst gedrag van kinderen.

Die aangepaste tekst zien we terug in een heruitgave uit 1880 met de titel *A is een aapje.*

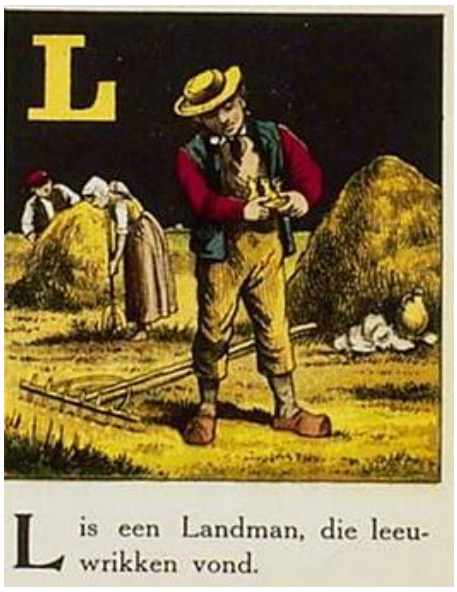

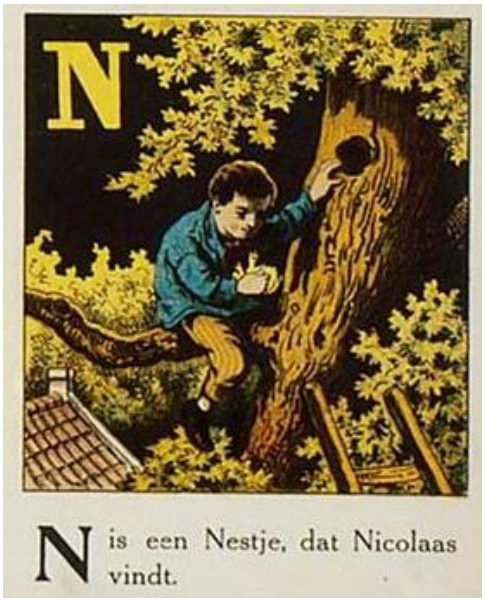

Dit traditionele abc-vers is nog steeds bekend, want de tekst is voortdurend opnieuw uitgegeven met nieuwe illustraties, onder andere door P.J. van Geldorp (1906), Rie Cramer (1951) en Max Velthuijs (1964).

Merkwaardig, in een traditioneel abc-gedicht met 24 letters (Q en X doen niet mee) staan maar liefst twee mensen met een nest vogels in hun handen. Een gedetailleerd onderzoek door Rudolf Geel naar de tekst (nationaal cultuurgoed) verscheen in het boek *A is een aapje, over abc-boeken* (Querido, 1995). Rudolf Geel meent dat de leeuweriken van de landman waarschijnlijk voor de verkoop waren, en ziet het vinden van een nestje door Nicolaas als een kwajongensstreek.
Maar een andere verklaring is te vinden in *Het Hollands, of Neederlands kook-boek, '* beschreeven door een Rooms-gesinde' uit 1724. Daar staat een recept voor

Leeuwerken in Ragout.

Nemt Leeuwerken, maak ſe ledig, laat ſe in de *Caſſe-rool* rood ſmerken met Spek en een weinig Meel; roodagtig zynde, kruid ſe met Zout en Peper, laat ſe in Vleeshat ſmooren met Champinjons, Bodemen van Artisjocken en *Morilles*: laat het alles wel ſtooven; half gaar zynde, doe'er een glas witte Wyn by; daar na als u *Ragout* zal gekookt zyn, doet'er een uitgeparſt Sap van Rund-vlees en van een Citroen by.

Tegenwoordig is het een zeldzaamheid om een leeuwerik te horen. Het aantal vogels is sinds het einde van de jaren zeventig met zo'n 95% teruggelopen.
Wie de tekst geschreven heeft van dit abc-boek, dat al bijna honderdnegentig jaar tot ons cultureel erfgoed behoort, is nog steeds niet bekend. Was het Mr. Robidé van der Aa? Op de SGKJ-website staat daar een artikel over: *Wie is de auteur van het eerste 'A is een aapje' uit 1836?*

Meer etenswaardigheden

Op centsprenten zijn veel 'leurders' ofwel handelaren afgebeeld. Met de handel op een marktkraam, op het hoofd, aan de arm, op de rug of in een bak voor hun buik. Een deel van de handel loopt zelf: eenden, ganzen, varkens en koeien.
Een reclame voor Nederlandse kaas staat op een prent getiteld *Vertoont U kindren deze print, Hoe elk zijn kost op aarde wint.* (Erve Wijsmuller, no. 24, 1838-1860).

.

De handelaar op een andere prent is een stap verder gegaan: daarop worden broodjes met kaas verkocht. De titel van deze prent: *Markten – Marchés*. (Beersmans, no. 53, 1866-1897).

Bijzondere uitgaven

We kennen uit oude kinderboeken met bakerrijmen het versje:
Daar was er eens een vrouw, die koeken bakken wou
En het deeg dat wou niet rijzen
En de pan viel om, en de koeken waren krom
En de man heet Jan van Gijzen.
Zijn naam heeft in een kindervers de eeuwen overleefd. Jan van Gijzen was een Amsterdamse journalist (1668-1722), die gedichten en columns schreef over persoonlijk lief en leed. 'Hij was gespecialiseerd in het leed dat werkelijkheid heet.' Zo beschrijft Marleen de Vries hem in haar boek *Verlicht en Vilein.*

Rechts een illustratie uit*: Daar was eens, door Hendrik van Tichelen met prenten van Felix Timmermans (1925).*

Voor wie meer wil weten over deze figuur uit een kindervers, dat kan in een pas verschenen biografie: *Jan van Gijsen (1668-1722), een journalistieke broodpoëet in de Jordaan* door Anna de Haas.

Een oud boek bekeken

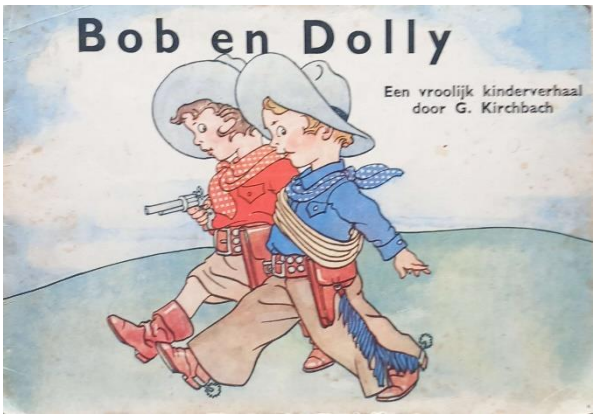

In de collectie van Frits Booy bevinden zich bijzondere kinderboeken. Maar het boek waar het hier over gaat, is niet heel oud en het wekt niet de indruk dat het iets bijzonders is. Maar er blijkt toch een heel verhaal achter dit prentenboek te zitten. De uitgever is onbekend, maar dankzij K-nummer K 198 is de drukker te achterhalen: Ellerman Harms in Amsterdam. K-nummers waren in gebruik van 1941 tot ca. 1948.
Het oblong prentenboek (23 x 32 cm) heeft tien pagina's met acht gekleurde en twee zwart-wit illustraties.
De auteur is Fritz Gottfried Kirchbach (1888-1942), een Duitse kunstenaar die schilderijen, illustraties, affiches, grafiek en prentbriefkaarten maakte. Zijn moeder was joods en in 1937 week hij uit naar Nederland. In 1939 verscheen zijn prentenboek *De wereld is schoon : teekeningen en verzen*, aangeboden aan koningin Wilhelmina ter gelegenheid van de eerste verjaardag van prinses Beatrix. (Aanwezig bij de Universiteit van Amsterdam).

Kirchbach maakte pamfletten en politieke affiches voor de SPD (Sozialdemokratische Partei Deutschlands) en de Deutsche Volkspartei, een conservatief-liberale partij.
Op de website van Joods Amsterdam is meer over hem te vinden. Hij komt namelijk voor in een film en een boek (*Een Duits leven*, 2017) over Brunhilde Pomsel, de secretaresse van Goebbels, waarmee hij een relatie had. Twee mensen met zeer verschillende opvattingen op een keerpunt in de geschiedenis. Kirchberg stierf in 1942 aan een hartaanval.

Over de inhoud van *Bob en Dolly* is ook wel iets te zeggen, de rolverdeling is duidelijk. Het gaat over 'twee dikke vrinden', die een cowboypak krijgen en echte paarden. Dolly kookt "*al wat ze kan, als was Bobbie echt haar man. Ze weet goed wat hij wil eten, heeft het zeker niet vergeten*."
Dienstbaarheid als deugd voor meisjes.
Hiernaast uit het boek een vrolijke koe met horens.

Vakliteratuur

De Boekenwereld (jrg. 41, no. 2, 2025) is gewijd aan het thema 'Vrouwen en het boek'. Over het artikel van Frauke Pauwels 'Welk boek ligt op moeders schoot?' is hierboven al een en ander gemeld. Verder in dit nummer een artikel over Antwerpse erfgoedcollecties met informatie over illustratoren Martha Van Coppenolle en Maria Segers, uitgeefster Martha Van de Walle, en auteur Marie-Charlotte Le Bailly die een *Magasin des petit enfans* (1756) samenstelde. Ook een artikel over een sprookje van Jef Mennekens uitgegeven in 1932 door uitgeverij L. Opdebeek.

De magie van de Kameleon : over het succes van Nederlands populairste jeugdboekenserie / Paul Steenhuis ; illustraties omslag en binnenwerk Gerard van Straaten. - Just Publishers, 2025. 227 p. - ISBN : 9789089758064 ; € 21,99.

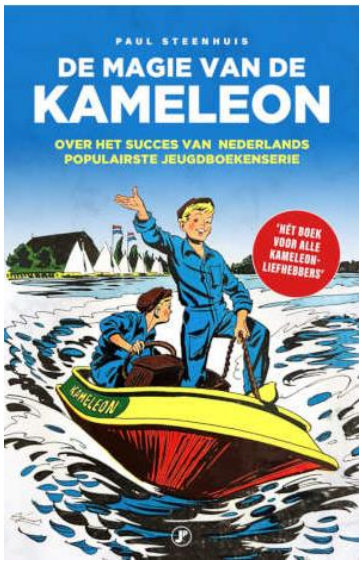

De auteur is gefascineerd door de Kameleon-boeken. In 1998 publiceerde hij *Helden zonder zee : het verhaal achter Nederlands populairste jeugdboekenserie de Kameleon.*(2e dr. 2003).
In 2002 verscheen *Het grote Kameleon boek,* een brochure van 28 pagina's met wetenswaardigheden.
En nu is er een volledig herziene en uitgebreide versie van het boek *Helden zonder zee* over de populairste kinderboekenserie van Nederland. Het eerste deel verscheen in 1949. Dat generatie na generatie jonge lezers die boeken verslonden, was volwassen kinderboekencritici een doorn in het oog. Zij vonden het minderwaardige jeugdlectuur, die jonge lezers afhield van Het Betere Kinderboek. Een jeugdliteratuurprijs of Griffel ontving De Roos, timmerman van beroep, dan ook nooit.

NRC-journalist Paul Steenhuis gaat op zoek naar het geheim van het enorme succes van de reeks. Hij legt fascinerende fundamenten bloot: de mythen over vaderlandse zeehelden, het degelijke vooroorlogse socialisme, de achttiende-eeuwse wortels zelfs van de moderniteit. Zo ontstaat er vanuit een onverwachte invalshoek een kleine, vrolijke vertelde cultuurgeschiedenis van Nederland.
De auteur was kunstredacteur van NRC, hij schrijft over cultuur, vooral over beeldende kunst, strips en jeugdliteratuur en publiceerde boeken over Jan Wolkers, Voltaire en de Kameleon. (bron: uitgever)

Website: www.hetoudekinderboek.nl - voortzetting van Stichting Geschiedenis Kinder- en jeugdliteratuur. Deze onregelmatig verschijnende *Nieuwsbrief* wordt verzorgd door Jeannette Kok. Opmerkingen, bijdragen, aanmeldingen en afzeggingen kunt u sturen naar jeannettekok47@outlook.com